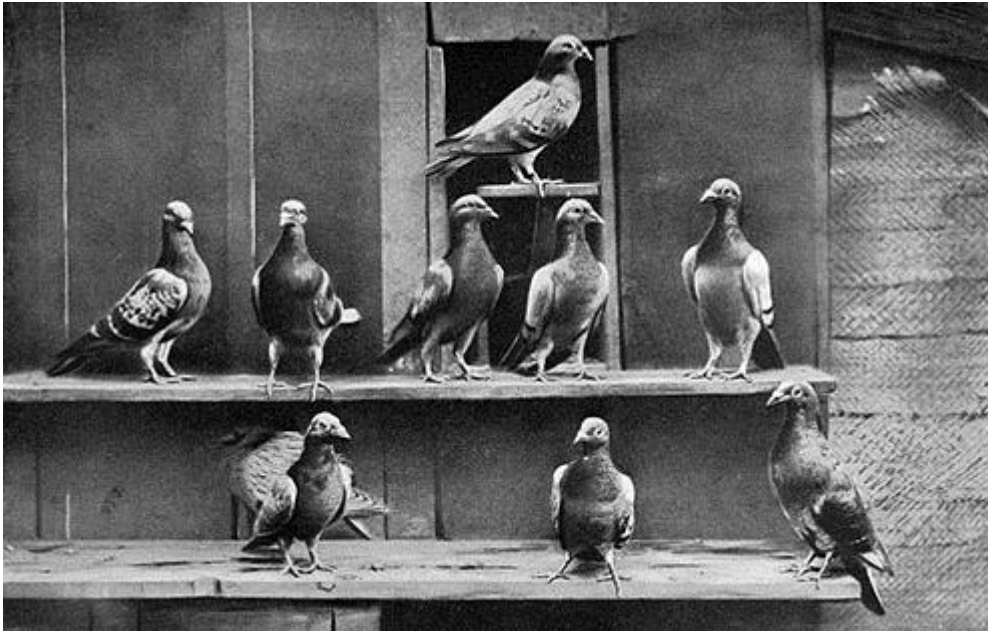

Galambok az osztrák–magyar haderőben az első világháború idején

2011.10.26. 06:52 :: Kiss Gábor

„A postagalambbal való híradás egyes galambfajok azon tulajdonságán alapszik, hogy – ha megfelelően berepültették őket – nagyobb távolságokról és hosszabb távollét után is ösztönszerűleg visszarepülnek otthonukba” - írja egy, a postagalamb szolgálat számára kiadott korabeli szolgálati utasítás.

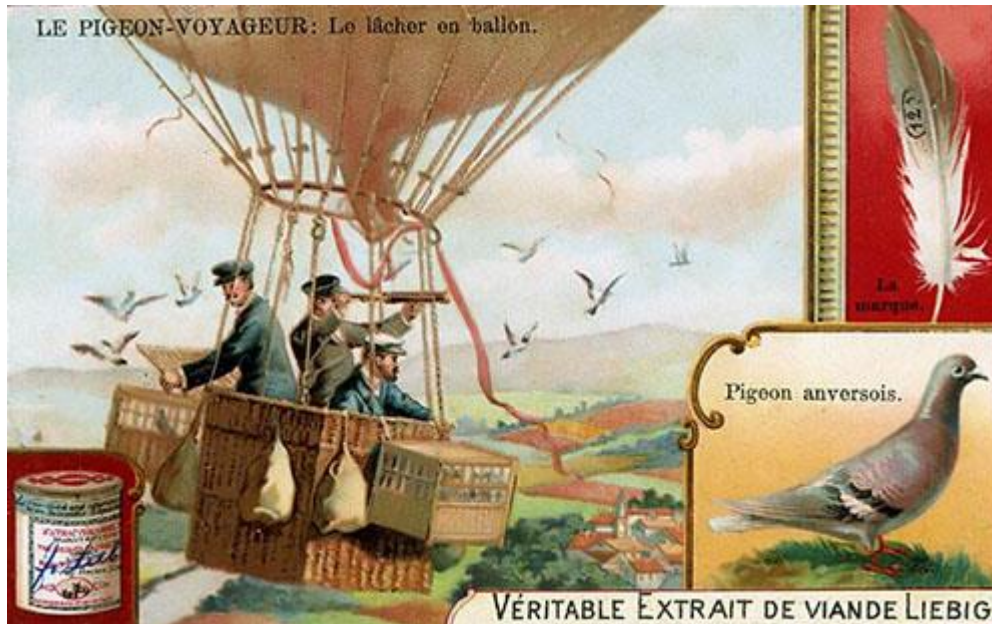

*Postagalambok
(forrás: Wikipédia)*

Valamennyien tudjuk, hogy az ember számos állatfajtát – köztük a galambot is – már évezredekkel ezelőtt háziásított. Sokukat érdekeinek megfelelően ki is használ. Ez történt a galambokkal is. A fenti megfigyelés mikéntjére azonban a mai napig nem tudunk pontos magyarázatot adni. Annyi azonban bizonyos, hogy már az ókorban hírvivő szolgálatra alkalmazták őket. Az ókor legnagyobb galambtenyésztéseit Egyiptomban hozták létre. A hírvivő galambok keresett árucikké váltak, amelyeket föníciai kereskedők szállítottak az akkori világ államaiba. A görögök már állandó galambposta állomásokkal hálózták be államukat. A galambtenyésztést, illetve a nemesítés tudományát a görögöktől átveve a rómaiak is tovább vitték. Ekkor már rendszeresen versenyeket is rendeztek. A középkor kezdeti évszázadaiban, Európában a tenyésztés és a versenyzés is feledésbe merült. A X. században azonban újra felfedezték a galambászatot. A felfedezéshez nagyban hozzájárultak a kereszties hadjáratok. A Perzsiába, Szíriába vonuló kereszties hadak ugyanis jól szervezett, kifejezetten katonai célra létrehozott hírvivőgalamb-állomásokat, illetve -szolgálatot találtak.

Magyarországon a XI. században kezdtek ismerkedni a hírvivőgalambok tenyésztésével. A török háborúk során már rendszeresen használták a galambokat. A várháborúk hírvivő galambjainak szerepéről Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című eposzából is értesülhetünk.

A következő századokban a katonai célra alkalmazott galambok szerepe csökkent. Katonai célra való újbóli felfedezésük a francia-porosz háború idején történt. A poroszok által 1870 szeptemberében körülfűzött Párizs – a megromlott híradóvonalak miatt – csupán galambokkal tudta fenntartani a kapcsolatot az el nem foglalt területekkel. Az alkalmazott galambok már a tudatos tenyésztés során évszázadok alatt kialakult, különféle fajtájú, az akkoriban kapott elnevezés szerint postagalambok voltak.

(forrás: arcadecollections.centerblog.net)

A galambok a feladatot ugyan sikeresen teljesítették, de a háború francia vereséggel végződött. A háborút követően azonban - látva és értékelve a francia eredményeket - számos ország hadvezetősége a már addig is meglévő postagalamb-szolgáltatának további fejlesztésébe fogott. Így tett a Monarchia hadügyét irányító cs. és kir. Hadügyminisztérium is. A haderő kötelékében fenntartott tenyészetek mellett a polgári tenyésztést is ösztönözte, mert saját tenyészeteiből térítésmentesen tenyészpárokat helyezett ki. Ellentételezésként az 1912. évi LXIII., vagyis a hadiszolgáltatásról szóló törvény 14. §-a értelmében a haderő háború idején térítés ellenében a polgári tenyészeteket részben vagy egészben kisajátíthatta. Ebben az időszakban az állomány általában a következő belgiumi és német postagalamb fajtákból állt: antwerpeni, lüttichi és brüsszeli, illetve az aacheni és a kölni. Az első világháború kitörésekor a hadviselő felek hadseregeiben már százezres nagyságrendben tartották a kiképzett postagalambokat. A könnyen kiképezhető galambokat hozzászoktatták a helyváltoztatásra képes úgynevezett mozgó dúchoz – ami lóvontatású, kerek galambház volt –, nem utolsósorban pedig a harctér zajához. A galambok a domborzati viszonyoktól függetlenül és megfelelő gyakorlat után a napszaktól függetlenül is megbízható partnereknek bizonyultak. Egyedül csak az időjárási viszonyok akadályozhatták alkalmazásuk sikerét.

*Motorizált mozgó dúc
(forrás: strangecosmos.com)*

Az állásháború kialakulása messzemenően visszaigazolta a postagalambok nélkülözhetetlenségét. Az első vonalakba telepített távbeszélő vezetékek a tüzéségi tűz következtében gyakorta megsérültek, használhatatlanná váltak. Ezért sokszor az egyetlen megbízható híradási lehetőséget a postagalambok biztosították. Az osztrák – magyar haderő német tapasztalatok alapján 1916–1917-ben építette ki a postagalamb-állomások hálózatát. Az alapegységet a mozgó dúccal rendelkező, 60 galambból, 1 tisztből - aki a parancsnoki beosztást töltötte be –, 1 fő gondozóból, valamint 2 fő küldőncből álló postagalambszakasz jelentette. Minden hadosztály-parancsnokság mellé 1 postagalambszakaszt osztottak be. A dúcot a parancsnokság közelében meghatározott szabályok szerint telepítették, s innen küldőncök szállították a meghatározott ezredparancsnokságokhoz a 24 órás szolgálatra beosztott, általában 2 db galambot.

A m. kir. 40. honvéd gyaloghadosztály 1917 novemberében 30 postagalambbal és 15 fős ápoló legénységgel rendelkezett. A galambokat a hadosztály központi galambállomásáról naponkénti váltásban küldték a hadosztály kötelékében harcoló ezredparancsnokságokhoz. Minden nap délben indultak a 2-2 galambot rejtő ketrecek 1-1 ápoló kíséretében. Megérkezésükkor az első vonalba irányították őket, ahol a frontszakasz összeköttetés nélkül maradt, vagy az összeköttetés megszakadásának veszélye fenyegetett. A galambok 24 órás szolgálatot adtak. A felváltás beérkezésekor – amennyiben a szolgálat alatt nem alkalmazták őket – a felváltott madarakat egy tiszt felügyelete mellett gyakorlasképpen szabadon engedték. A tiszt feljegyezte az indításuk időpontját, ezt behelyezte egy kis alumíniumcsőbe,

amelyet a galamb lábgyűrűjéhez fogatott vagy egy tollszárba, amelyet a galamb egyik evezőtollához erősített. Később egy Löw nevű százados, egy a galamb mellére erősíthető kengyelt szerkesztett, amire egy kis tasakot erősítettek, és a tasakba tették bele az üzenetet.

A galambok gyakoroltatására is pontos utasítást adtak ki. A tréning eleinte csak tiszta időben és úgy történt, hogy a madarak még a sötétség beállta előtt elérik otthonukat, a galambdúcot. Később már esőben, ködben és későbbi időpontokban is útnak indították őket. A galambok egyébként 1 km távolságot tettek meg 1 perc alatt, „hatótávolságuk” pedig elérte az 500 km-t. A galambokat csak az ápolóik és csak a dúcban etethették. Amennyiben az első vonalba kiküldött galambok felügyeletét ellátó gondozót a hadifogságba jutás veszélye fenyegette, azonnal köteles volt a galambokat szabadon engedni és lehetőség szerint a hordozó kosarat megsemmisíteni vagy elrejtteni.

Természetesen az elhelyezésükről és az ellátásukról is pontosan rendelkeztek. A dúcot az üzenetek gyors kézbesítése érdekében a hadosztály-parancsnokság közelében telepítették, messze az út, a vasút zajától és megfelelő távolságban az esetlegesen működő tüzérség dőrejtől. Kerülték az elektromos vezetékek és magas fák közelségét is. Az elhelyezésnél előnyben részesítették a szabad kirepülést, illetve a gondozó számára szabad kilátás lehetőségét. A dúc gyakori mozgatását igyekeztek elkerülni. Amennyiben mégis elkerülhetetlenné vált, a galambok az új környezethez való szoktatása 2-3 hétbe telt.

*Postagalambcsapat visszatérése az állomásra. Orosz front, 1916
(Balla Tibor–Pollmann Ferenc–Kürti László: A Nagy Háború másik arca)*

Galambok azonban nemcsak a szárazföldi haderőnél szolgáltak, hanem a haditengerészetnél, illetve a légierőnél is. A bevetésre ugyanis számos hajó, tengeralattjáró és repülő vitt magával postagalambokat, amelyeket vészhelyzet esetén vetettek be. Nem egy esetről tudunk, amikor a tenger felett lelőtt repülőgép vagy a szerencsétlenül járt hajó személyzetét az üzenettel hazabocsátott galamb mentette meg.

(forrás:

documentingreality.com)

Természetesen postagalambok az antant haderejében is szolgáltak. Sőt: sokkal nagyobb számban használták őket, mint a központi hatalmak haderői. Angliában például sokszor katonai rendfokozatot vagy kitüntetést is adományoztak a kimagasló képességű szárnyasok részére. Az olasz hadszíntéren pedig a Monarchia által megszállt területeken kém, illetve hírszerző-tevékenységre is felhasználták őket. Sokszor előfordult, hogy fonott kosárban osztrák-magyar katonák postagalambokat találtak, amelyek az olasz ellenőrzés alatt lévő területekről származtak, és vélhetően repülőőről, ejtőernyővel dobták le őket, nyilvánvalóan hírszerzés céljából. A ledobott galambok beszolgáltatását 50 koronás pénzjutalommal is ösztönözték. A beszolgáltatási lehetőséget, valamint a jutalmat a lakosság számára is lehetővé, illetve elérhetővé tették. A levéltári dokumentumokból eddig egyetlen lakossági beszolgáltatás történetét ismerjük. 1915 októberében történt, hogy egy földműves, aki egyébként engedéllyel galambokat tartott, a madarai közt egy idegen, üzenettel ellátott szárnyast talált.

Az üzenet alapján vélhetően Velencébe tartó galambot a hirtelen kialakuló viharos erejű szél leszállásra kényszerítette. Szegény pára annyira kimerült, hogy a számára idegen földművest közvetlen közelébe engedve hagyta magát megfogni. Természetesen a jutalom sem maradt el a „becsületes” megtaláló számára. Mindennek ellenére ki tudja hány galamb vitte a megszállt területekről a fontos hírszerzési adatokat? Ezt megakadályozandó galambfigyelő posztokat is létesítettek. A galambok röptét figyelve, követve próbálták meghatározni a felbocsátás helyét. A feladat ellátásához ismertető anyagot készítettek, amelyekben rajzos és szöveges formában is felhívták az egyszerű házigalamb és a postagalamb közötti különbségekre a figyelmet. A megszállt területeken elővigyázatosságból a lakosság számára a postagalambászatot betiltották. A galambokat az illetékes parancsnokságnál le kellett adni. Akik ezt nem tették meg, és tettük kiderült, hadbírósaági eljárásra és galambjaik megsemmisítésre számíthattak.

Az első világháború során a postagalambok nélkülözhetlenségüket bizonyították a hadsereg szolgálatában. Ezért az 1922-ben újjáalakuló m. kir. Honvédség is rendszerben tartotta őket. Minden híradó ezred rendelkezett egy postagalamb századdal. A polgári galambtenyésztő egyesületek élére pedig általában katonatiszt került. A honvédség pontos nyilvántartást vezetett a tenyésztőkről és állományaikról.

*Postagalamb kamerával
(forrás: Wikipédia)*

A postagalambok a II. világháború idején is pótolhatatlan szolgálatokat tettek, és a rájuk erősített miniatűr fényképezőgépek segítségével már fényképezésre is igénybe vették őket. A II. világháború végével ugyan a magyar hadseregben megszüntették a postagalambok tenyésztését, de például a svájci hadseregben egészen a közelmúltig bevetésre kész szolgálatban maradtak.

Az első világháborúban szolgálatot teljesített postagalambok emlékműve a franciaországi Lille-ben (forrás: Wikipédia)